

Podiumkunsten

Jeugdpodiumkunsten

		Advies	Geadviseerd <i>Bedragen in euro's</i>
AYA	Amsterdam	Ja	685.000
BonteHond	Almere	Ja	700.000
Het Filiaal theatermakers	Utrecht	Ja	800.000
Het Houten Huis	Groningen	Ja	815.000
HNTjong	Den Haag	Ja	830.000
Holland Opera	Amersfoort	Ja	600.000
Het Laagland	Sittard	Ja	800.000
Maas	Rotterdam	Ja	1.252.656
SALLY	Maastricht	Ja	600.000
de Stilte	Breda	Ja	700.000
Theater Artemis	's-Hertogenbosch	Ja	793.344
Theater Sonnevand	Enschede	Ja	830.000
De Toneelmakerij	Amsterdam	Ja	830.000
Garage TDI	Assen	Nee	0
Het Toneelschap B&D	Deventer	Nee	0
Oorkaan	Amsterdam	Nee	0
Theater Gnaffel	Zwolle	Nee	0
Theatergroep Kwatta	Nijmegen	Nee	0
Theatergroep Maanlanders	Nijmegen	Nee	0
Unieke Zaken	Alkmaar	Nee	0

De categorie

Als er een veld is binnen de kunsten dat direct aansluit bij de leefwereld van het publiek, dan is het dat van de jeugdpodiumkunsten. Van de onderwerpkeuzes tot wie er op de speelvloer staan, van de verhalen die verteld worden tot de vorm waarin die worden gegoten: jeugdpodiumkunstmakers zullen zich altijd rekenschap moeten geven van wat hun publiek bezighoudt en uitdaagt. Nederland kent een zeer gevarieerd palet aan jeugdtheater, jeugddans, jeugdmuziektheater en jeugdmuziek. De manier waarop in het Nederlandse cultuurklimaat kinderen en jongeren serieus worden genomen, is voorbeeldstellend binnen Europa en de rest van de wereld. Omdat de meeste instellingen op scholen spelen, wordt met hun werk een groot aantal kinderen en jongeren bereikt.

In de huidige periode zijn negen jeugdtheaterinstellingen opgenomen in de Culturele basisinfrastructuur (BIS). Op advies van de raad heeft de minister de subsidie categorie voor jeugdpodiumkunsten (artikel 3.24 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid) uitgebreid tot alle disciplines, waardoor ook producerende instellingen voor jeugddans, jeugdmuziek en jeugdmuziektheater in aanmerking komen voor subsidiëring. Hiermee geeft de BIS voor jeugd een veelzijdiger beeld te zien, en komt de BIS ten goede aan een bredere waaier aan kunstenaars en publiek.

De minister stelt een BIS-subsidie beschikbaar voor maximaal vijftien instellingen die podiumkunsten maken voor de jeugd tot 18 jaar, op voorwaarde dat zij een substantieel deel van hun voorstellingen realiseren op een podium en dat zij hun activiteiten verspreid over het jaar realiseren. In totaal stelt de minister hiervoor ten hoogste 10.236.000 euro ter beschikking, waarbij instellingen die nu al vanuit de BIS of door een cultuurfonds meerjarig worden gesubsidieerd, niet minder kunnen krijgen toegekend dan 90 procent van hun huidige subsidie.

Adviezen

De raad heeft twintig aanvragen ontvangen van instellingen die opteren voor een plek in de BIS. Het ging om de negen huidige BIS-theaterinstellingen (waarvan er een zich vooral toelegt op muziektheater) en daarnaast elf instellingen op het gebied van jeugdtheater (6), jeugddans (3), jeugdmuziektheater (1) en jeugdmuziek (1).

De raad heeft de plannen van de instellingen allereerst individueel beoordeeld aan de hand van de algemene beoordelingscriteria en de specifieke eisen die de regeling stelt aan jeugdpodiumkunstinstanties. Vervolgens heeft de raad, conform zijn Beoordelingskader, een afweging gemaakt op basis van pluriformiteit van (sub)sectoren en disciplines, nadruk op nieuwe disciplines en genres, en geografische spreiding. Ook de financiële gezondheid van de sector is in de overwegingen betrokken (zie 'Afwegingen').

Op basis van zijn oordeelsvorming en overwegingen stelt de raad voor om dertien jeugdpodiumkunstinstanties op te nemen in de BIS. Met dit voorstel komt de raad tot een bijna maximale pluriformiteit aan genres, en een zo goed mogelijke spreiding over het land.

In de huidige periode wordt Maas voor haar theateractiviteiten gesubsidieerd vanuit de BIS en voor haar dansactiviteiten door het Fonds Podiumkunsten. De raad adviseert om Maas als geheel te subsidiëren vanuit de BIS. Dit betekent een verschuiving van in totaal zes huidige fondsgezelschappen naar de BIS: AYA, Maas, BonteHond, Holland Opera, de Stilte en SALLY.

Voor één BIS-gezelschap ziet de raad geen plek meer in de BIS: Theatergroep Kwatta. Dit gezelschap is de afgelopen periode organisatorisch en financieel door te zwaar weer gegaan. De aanvraag voldoet op het vlak van een gezonde bedrijfsvoering niet aan de vereisten om een plek binnen de BIS te kunnen continueren.

De raad ziet binnen het huidige budget geen mogelijkheid om meer dan zes instellingen vanuit het Fonds Podiumkunsten over te hevelen naar de BIS.

De aanvragers die de raad niet in een BIS-positie ziet, houden zich bijna allemaal met de discipline theater bezig. Naast Theatergroep Kwatta zijn dit Garage TDI, Unieke Zaken, Theatergroep Maanlanders, Theater Gnaffel (voor poppentheater) en Het Toneelschap B&D. Op grond van haar afwegingen adviseert de raad ook de aanvraag van Oorkaan, voor jeugdmuziek, niet te honoreren.

In de BIS zijn jeugdpodiumkunsten verder belegd bij Introdans, het dansgezelschap voor volwassenendans en jeugddans dat subsidie ontvangt in het kader van artikel 3.11 van de Regeling (Dans). Daarnaast zijn jeugdpodiumkunsten in de BIS vertegenwoordigd in de artikelen Festivals en Ontwikkelinstellingen. Zie hiervoor de betreffende adviezen.

Algemene indruk

Nederland kent een verfijnd palet aan jeugdpodiumkunsten. Dat is bij de grondige bestudering van de twintig aanvragen weer duidelijk gebleken. Teksttheater, peuterdans, urban dans, opera, nieuwe interactieve formats die spelen met de wetten van games en virtual reality, prikkelarm theater en voorstellingen met een doventolk, een-op-een-voorstellingen, grotezaalproducties, voorstellingen zonder taal, voorstellingen mét taal, voorstellingen in een fantasietaal, invloeden uit de pop-, elektro- game- en straatcultuur. De twintig aanvragers zetten zich op de meest inventieve manieren in om een jeugdig publiek – van 2 tot 18 jaar – aan te spreken.

Een van de verfrissendste kenmerken van de jeugdpodiumkunsten is dat de vraag ‘voor wie’ iets wordt gemaakt hier gelijk opgaat met de vraag ‘wat’ er wordt gemaakt. Jeugdpodiumkunsten bereiken constant nieuw publiek en spelen goed in op de tijdgeest (anders raken ze dit publiek immers kwijt). Op het gebied van diversiteit en inclusie (op het podium en in de zaal) lopen de jeugdpodiumkunstinstellingen voorop. Het bereik is groot en breed, onder andere ook door de vele schoolvoorstellingen: van kinderdagverblijf tot middelbare scholen, inclusief speciaal onderwijs.

In vergelijking met enkele jaren geleden ziet de raad in de jeugdpodiumkunsten een verfrissend elan. Het is opvallend dat deze sector zich zelfbewuster dan ooit lijkt te presenteren. Overtuigd van de eigen kracht en nieuwsgierig naar het jeugdige publiek presenteren de aanvragers in de BIS prikkelende plannen die optimistisch stemmen over het culturele klimaat waarin kinderen en jongeren van nu opgroeien.

De raad ziet bij de jeugdpodiumkunsten actueel aanbod, veelal gemaakt door een nieuwe generatie artistiek leiders en makers die de laatste ontwikkelingen op artistiek en maatschappelijk vlak vertalen in aansprekende producties. Veel producties zijn interdisciplinair en combineren diverse genres met elkaar, en spelen in op maatschappelijke thema's die kinderen en jongeren bezighouden, vaak ook met betrekking tot de zoektocht naar de eigen identiteit. De meeste instellingen ontwikkelen met kennis van zaken sterke educatieve programma's in samenwerking met scholen, die de eigenwijsheid van de kunst combineren met de leerdoelen van het onderwijs. Daarbij ziet de raad ook een verbreding van doelgroepen; steeds vaker richten instellingen zich (ook) op peuters en op vmbo-leerlingen. Programma's voor talentontwikkeling zijn niet alleen toegankelijk voor studenten aan het hbo-kunstonderwijs, maar ook voor studenten aan het mbo of artiesten die vanuit de urban arts het veld in stromen.

Afwegingen

De raad heeft zoals gezegd twintig aanvragen voorgelegd gekregen, waarvan hij er maximaal vijftien kon voordragen voor een plaats in de BIS, met een maximale subsidiehoogte van 10.236.000 euro.

De raad heeft allereerst de individuele aanvragen beoordeeld, rekening houdend met de vijf algemene subsidiecriteria en de specifieke eisen die de regeling aan jeugdpodiumkunstinstanties stelt. Vervolgens heeft hij, conform zijn Beoordelingskader, gestreefd naar een jeugdpodiumkunsten-BIS die landelijke beschikbaarheid van jeugdpodiumkunstaanbod garandeert, die zich kenmerkt door een grote pluriformiteit aan genres en disciplines, en die zowel traditionele als nieuwe genres herbergt.

De raad vindt het belangrijk dat het jeugdpodiumkunstenaanbod in de BIS in haar totaliteit een divers publiek kan aanspreken: peuters, kleuters, schoolgaande kinderen en jongeren; kinderen en jongeren op verschillende niveaus van onderwijs; kinderen en jongeren van diverse culturele en sociale herkomst. Hij vindt het daarnaast belangrijk dat instanties verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling van het uitgeoefende genre en voor nieuw talent. Hij heeft daarom gekozen voor instanties die niet volgend zijn maar initiërend, die blijf geven van een brede visie op wat podiumkunst voor de jeugd vermag, en die een grote verantwoordelijkheid op zich nemen in het totale veld van kunstproducerende en -presenteerende instanties, scholen (cultuureducatie) en andere maatschappelijke en artistieke samenwerkingspartners. Hoewel talentontwikkeling voor jeugdpodiumkunstinstanties geen expliciete voorwaarde is, vindt de raad dat van deze BIS-instanties toch enige verantwoordelijkheid kan worden gevraagd voor de keten van opleiding tot volwaardige loopbaan; hier heeft hij daarom ook naar gekeken.

Op basis van bovenstaande overwegingen adviseert de raad de aanvragen van Theatergroep Kwatta, Garage TDI, Unieke Zaken, Theatergroep Maanlanders, Theater Gnaffel en Het Toneelschap B&D en Oorkaan niet te honoreren. De raad onderstreept de waarde van deze instanties voor het totale jeugdpodiumkunstenveld, maar zij komen volgens de raad niet in aanmerking voor een positie in de BIS omdat ze niet aan alle criteria en/of eisen van de regeling voldoen, en/of omdat zij in de afwegingen zijn afgevallen.

Theatergroep Kwatta presteert in de periode 2017 – 2020 goed op de meeste criteria, maar scoort onvoldoende op het criterium eerlijke beloning en gezonde bedrijfsvoering. Het plan voor de komende periode reflecteert onvoldoende op de ontstane financiële en organisatorische problematiek en geeft de raad niet het vertrouwen dat de ongezonde financiële situatie tijdig kan worden hersteld.

De plannen van Theatergroep Maanlanders maken de raad nieuwsgierig, maar dit in 2020 opgerichte gezelschap vindt hij nog te prematuur voor een plek in de BIS; deze instelling moet eerst zijn eerste producties maken en tonen aan een publiek. Garage TDI uit Assen presenteert zich als een ondernemende instelling met een zeer divers palet aan activiteiten, maar deze instelling heeft

met name een regionale in plaats van een landelijke werking en ziet de raad daarom (nog) niet als rijp voor de BIS. Hetzelfde geldt voor Unieke Zaken, dat van waarde is voor de jeugd in Noord-Holland, maar dat de raad nog niet ziet als een instelling die een voortrekkersrol vervult op landelijke schaal.

Theater Gnaffel legt een groot vakmanschap aan de dag op het gebied van poppentheater, maar de plannen voor de periode 2021 – 2024 vindt de raad niet consistent en helder genoeg voor een positie in de BIS.

Het Toneelschap B&D spreekt met zijn humoristische werk jong en oud aan, maar van deze instelling mist de raad een visie op het maken van voorstellingen en educatieve activiteiten specifiek voor een jeugdige doelgroep.

Over de activiteiten van Oorkaan ten slotte oordeelt de raad zeer positief, maar hij vindt het organisatiemodel van deze instelling nog niet voldoende doordacht. Ook vindt hij het aangevraagde bedrag erg hoog in relatie tot de voorgestelde output.

De raad adviseert derhalve de aanvragen van Maas, HNTjong, De Toneelmakerij, Het Filiaal, Het Laagland, Het Houten Huis, Theater Artemis, Theater Sonnevanck, BonteHond, de Stilte, SALLY, AYA en Holland Opera te honoreren.

De eerste acht instellingen opereren nu al met succes in de BIS. Maas is een waardevolle speler door het meer urban gevoel in een deel van het werk en door de cross-overs tussen dans en theater. HNTjong experimenteert met spannende nieuwe formats en is voorbeeldstellend op het gebied van educatie. De Toneelmakerij maakt zich hard voor de canon en verbreedt die voor een hedendaags, cultureel divers publiek. Het Filiaal is een kei in het combineren van theater, object- en poppentheater, livefilm en muziek. Het Laagland maakt interdisciplinaire producties waarin het steeds meer beweegt van de westerse canon naar persoonlijker verhalen uit en over Zuid-Limburg die het jonge publiek rechtstreeks raken. Het Houten Huis blinkt uit in beeldende, poëtische voorstellingen, waarin het zware thema's niet schuwt; ook deze instelling heeft een aansprekend educatieprogramma. Theater Artemis maakt ongeëvenaard anarchistisch theater waarin het de grenzen van het theatergenre voor de jeugd steeds blijft oprekken. Theater Sonnevanck brengt muziektheater voor de jeugd naar een hoger plan en gaat daarbij spannende samenwerkingen aan, zoals met de Nederlandse Reisopera.

De raad adviseert de Stilte, SALLY, AYA, Holland Opera en BonteHond als nieuwe instellingen op te nemen in de BIS. De Stilte heeft een grote expertise op het vlak van jeugddans voor de jongste toeschouwers en is zeer ondernemend op het vlak van educatie. SALLY richt zich met kwalitatieve jeugddans op zowel het primair als het voortgezet onderwijs en ontplooit vele spannende artistieke samenwerkingen. AYA maakt dynamische en energieke urban dansproducties en loopt voorop waar het gaat over diversiteit en inclusie. Holland Opera presenteert interdisciplinaire opera's voor de jeugd, waarmee het een jong publiek laat kennismaken met dit genre. En BonteHond toont zich als jeugdtheatergezelschap zeer omgevingsbewust, met producties die nu eens zijn geworteld in de urban arts en dan weer in publiekswerk.

Bij het beoordelen van de twintig subsidieaanvragen heeft de raad bekeken welke instellingen het beste thuishoren in de Culturele basisinfrastructuur, en hoe deze instellingen samen een pluriforme, goed over het land verspreide BIS kunnen vormen. De raad wijst erop dat de voorgestelde BIS-instellingen geen *betere* gezelschappen zijn dan hun collega's waarvan de raad meent dat ze beter door een fonds of gemeente kunnen worden ondersteund. Hun werk is in artistiek opzicht niet in alle gevallen hoogwaardiger. Wat de instellingen die de raad voordraagt voor de BIS gemeen hebben, is dat ze naast een kwalitatief hoogstaande artistieke output ook een vertegenwoordigende rol spelen voor hun genre of discipline. Het gaat bij deze instellingen niet alleen om het creëren van producties en het initiëren van bijvoorbeeld educatieve activiteiten, maar zij nemen met hun werk een beeldbepalende plek in de sector in, waarbij ze anderen tot voorbeeld kunnen zijn. Dit kan zijn omdat ze voortrekker zijn van artistieke vernieuwingen, omdat ze erin slagen andere publieksgroepen aan te spreken, omdat ze stevig staan als organisatie, en vaak ook omdat ze een breed vertakt netwerk onderhouden van culturele, sociale en economische partners in of buiten hun stedelijke cultuurregio. Ze hebben bij uitstek een *landelijke* zichtbaarheid, en in vele gevallen ook een internationale, en zetten hun expertise in om scholen, makers, kleinere kunstinstellingen et cetera bij te staan, voor zover daarvoor hun middelen toereikend zijn.

De raad is verheugd over de vele initiatieven op het gebied van jeugdpodiumkunsten, en heeft er vertrouwen in dat BIS- en fondsgesubsidieerde instellingen tezamen de leefwereld van kinderen en jongeren kunnen verrijken.

Financiële afwegingen

Over de mate waarin de middelen voor jeugdpodiumkunstinstellingen toereikend zijn, kan de raad kort en duidelijk zijn. Van oudsher ontvangen gezelschappen voor jeugd veel lagere subsidies dan hun collega-instellingen die werk voor volwassenen produceren. Dit terwijl de kosten voor een zaal of repetitieruimte, de honoraria en salarissen voor acteurs, dansers, musici, artistieke teams, technici en andere medewerkers, de prijs van decorstukken en kostuums (et cetera) niet lager zijn dan de kosten die producenten met een volwassenenpubliek maken. En dit terwijl jeugdpodiumkunstinstellingen in de regel veel lagere publieksinkomsten binnenhalen, omdat theaterkaarten voor kinderen goedkoper zijn dan die voor volwassenen, en het spelen voor scholen veel minder oplevert dan het spelen van vrije producties in een theater. In zijn sectoradvies Theater 'Over grenzen' (2018), heeft de raad de minister geadviseerd om de subsidie voor jeugdpodiumkunsten meer op een lijn te brengen met die voor volwassenenpodiumkunsten. De minister heeft dit advies niet expliciet overgenomen: de totale som die ze voor jeugdpodiumkunstinstellingen beschikbaar stelt, gaat uit van gemiddeld 682.400 euro per instelling (bij het maximale aantal van vijftien te subsidiëren instellingen). Dit is een lager bedrag dan de huidige negen BIS-gezelschappen ontvangen.

Het lijkt de raad echter geen goed idee om koste wat kost vijftien instellingen aan te wijzen en hen vervolgens allemaal voor een te krap budget te subsidiëren. Hij voorziet met dit scenario grote problemen voor de werkdruk, de betaling, de concurrentiepositie en de output van de sector.

De afgelopen periode is uit verschillende analyses en uit de eigen monitoring van de raad gebleken dat juist jeugdpodiumkunstgezelschappen grote moeite hebben te voldoen aan afspraken rond fair practice, hoezeer zij ook van goede wil zijn op dit gebied. Het aantal burn-outs in de sector, tot op hoge functies bij de instellingen, is hoog en de hoeveelheid onbetaald overwerk is immens. Wil de minister met de uitbreiding van de BIS voor jeugdpodiumkunsten bijdragen aan de professionaliteit en stabiliteit van de sector, dan adviseert de raad haar voor het beschikbare budget een maximum van dertien instellingen te subsidiëren. De raad is op basis van onderstaande overwegingen tot de geadviseerde subsidiebedragen gekomen:

- De instellingen die reeds deel uitmaken van de BIS, krijgen een maximum van 15 procent toegekend boven op de subsidie die ze ontvingen in 2018. De meeste BIS-instellingen vragen om en nabij dit bedrag aan; vier instellingen begrootten een grotere toename. De raad meent dat een toename van 15 procent bij een gelijkblijvend of licht afnemend activiteitsniveau voldoende is om de instellingen de benodigde extra financiële armslag te geven om volgens actuele normen rond eerlijke betaling en gezonde bedrijfsvoering te kunnen werken.
- Voor instellingen die nieuw toetreden tot de BIS, is op individueel niveau onderzocht in hoeverre de aangevraagde bedragen in lijn zijn met de activiteitenplannen. Hieruit blijkt dat bij een aantal instellingen de begrote toename aan rijkssubsidie dusdanig groot is, dat deze niet in verhouding staat tot de voorgenomen groei van de instelling. Deze instellingen adviseert de raad iets lagere dan gevraagde subsidiebedragen toe te kennen.
- Bij de vaststelling van de te adviseren bedragen is de raad in het algemeen uitgegaan van een minimale subsidie van 600.000 euro per instelling. De raad meent dat dit bedrag minimaal nodig is voor een jeugdpodiumkunstinstelling om de verantwoordelijkheden op zich te kunnen nemen die horen bij een plek in de BIS.

De raad adviseert Maas een relatief hoog subsidiebedrag toe te kennen in relatie tot andere instellingen. De raad wijst erop dat bij Maas sprake is van een samengaan van een BIS-instelling en een fondsgesubsidieerd gezelschap. Het bereik en het aantal producties van deze instelling zijn substantieel groter dan dat van de andere aanvragers. Maas bereikt op jaarbasis meer dan het dubbele aantal bezoeken (56.000) ten opzichte van het gemiddelde van alle andere instellingen (ca. 26.000).

Regionale spreiding

Met het uitgebrachte advies ontstaat een redelijk over het land verspreid podiumkunstenaanbod. Wel is de raad zich ervan bewust dat zijn keuzes leiden tot een gat in landsdeel oost (met het wegvallen van Theatergroep Kwatta). Tegelijk wordt er met BonteHond een BIS-instelling toegevoegd in Flevoland, waar tot nu toe geen BIS-instelling was gevestigd.

Naast het landsdeel midden worden ook de landsdelen west en zuid versterkt. De raad wijst er verder op dat in de stedelijke cultuurregio 025 Arnhem Nijmegen het dansgezelschap Introdans is gevestigd, dat wordt gesubsidieerd

vanuit artikel 3.11 (categorie Dans) en een expliciete taak heeft tot het verzorgen van jeugddansaanbod. Hiermee is in landsdeel oost voorzien in jeugd podiumkunst dankzij Sonnevanck en Introdans.

De raad adviseert de minister desalniettemin nadrukkelijk wel om samen met de stedelijke cultuurregio's en de fondsen de landkaart voor jeugd podiumkunsten in Oost-Nederland goed te bezien, nu daar een BIS-instelling wegvalt. Samen met de provinciale en lokale overheden zou moeten worden bekeken hoe daar de komende jaren gebouwd kan worden aan versteviging van de jeugd podiumkunsten. Dit sluit ook aan bij de proeftuin jeugddans en jeugdtheater in deze regio.

Diversiteit in aanbod en doelgroepen

Met zijn selectie heeft de raad gekozen voor een bijna maximale pluriformiteit aan genres, door te adviseren om bijna alle aanvragers uit nieuwe genres toe te laten tot de BIS. Echter, het valt in het algemeen op dat de meeste instellingen in hun plannen en hun werking nog uitgaan van een vrij traditioneel westers narratief. Een positieve uitzondering vormen de theatergezelschappen in de drie grootste steden (Maas, HNTjong en De Toneelmakerij) en de nieuwkomers AYA en, in iets mindere mate, BonteHond en SALLY.

Deze gezelschappen kiezen voor hun nieuwe verhalen vaker een cultureel divers perspectief en zetten de belevingswereld van grootstedelijke kinderen en jongeren centraal in hun werk, gebruikmakend van traditionele en nieuwe vormen, zoals urban arts, verhalen uit de niet-westerse canon, popcultuur et cetera. Met name AYA richt zich, voor wat betreft de 12+-doelgroep, daarbij ook heel expliciet op een vmbo-publiek, en minder op het gebruikelijker publiek van havo/vwo-niveau.

Als er op het vlak van aanbod meer keuze was geweest in diversiteit, had de raad daar zeker voor open gestaan. De raad ziet in het uitblijven van dit soort aanvragen, ondanks dat de BIS nu voor nieuwe genres is opengesteld, bevestigd dat juist door het ontbreken van subsidiëring van dit soort werk, instellingen op dit niveau geen aansluiting kunnen vinden – een *selffulfilling prophecy*. De raad hoopt dat de stedelijke cultuurregio's en de fondsen dit aanbod op kleinere schaal meer gaan oppakken. Ook roept hij de geselecteerde BIS-gezelschappen op de komende periode nog beter om zich heen te kijken om te zien welke nieuwe makers, spelers, dansers, schrijvers, componisten, kinderen, jongeren, ouders en docenten zij allemaal nog niet zien staan.